

Mr. sc. Marin Mrčela*

UBLAŽAVANJE KAZNE PREMA PRIJEDLOGU ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA KAZNENOG ZAKONA IZ 2005. GODINE

Dana 6. listopada 2005. u saborsku proceduru upućen je Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona. Uz mnoge druge novine, Prijedlog donosi drugačiji režim ublažavanja kazne. Članak 57. KZ-a¹ Prijedlogom se temeljito mijenja. Rad donosi pregled primjene propisa o ublažavanju kazne, pregled promjena prema Prijedlogu te naznačuje moguće posljedice tih promjena u njihovoj sudskoj primjeni.

1. UVOD

Jedna od novosti koje donosi Prijedlog jest izmjena članka 57. KZ-a. Riječ je o izmjenama u području ublažavanja kazne, a to je tek jedan od čimbenika strateške postavke Prijedloga kojem je cilj ravnomjernije iskorištavanje propisanih kaznenih okvira u izricanju kazni počiniteljima kaznenih djela.² Jedan od uzroka takvom strateškom opredjeljenju Prijedloga leži u rezultatima dugogodišnjih istraživanja sudske prakse prema kojima sudovi češće izriču kazne u donjoj polovini predviđenog raspona (bliže posebnom minimumu). Dodatni razlog navedenom opredjeljenju je primjena odredaba o ublažavanju koje su zakonom vezane poglavito uz posebni minimum, a ne posebni maksimum predviđen za pojedino kazneno djelo.³

Usuglašavanje zakonom propisane i od suda primjenjivane kaznenopravne represije želi se postići povišenjem donjih granica propisanih kazni za određena

* Mr. sc. Marin Mrčela, sudac Županijskog suda u Zagrebu

¹ Kada je u tekstu navedena kratica KZ, ona se odnosi na Kazneni zakon objavljen u Narodnim novinama broj 110/97, 27/98, 129/00, 51/01 i 105/04. Oznaka *Prijedlog* odnosi se na tekst koji je Vlada Republike Hrvatske dana 6. listopada 2005. uputila u zakonsku proceduru. Do upućivanja ovog rada u tisak (konac listopada 2005. godine) Sabor Republike Hrvatske još nije razmatrao Prijedlog. Molim čitatelje da vode računa o mogućim izmjenama Prijedloga do kojih bi došlo nakon tiskanja ovog rada.

² Str. 10 Prijedloga i dalje koji detaljno razrađuje opisanu strategiju. V. i ovdje bilj. 12.

³ O tome vidi Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, broj 2/2004, koji je objavio rezultate istraživanja i savjetovanja na temu *Zakonska i sudska politika kažnjavanja u Republici Hrvatskoj*.

kaznena djela i promjenama u području ublažavanja kazne. Promjene se odnose na razlikovanje donjih granica zakonskog i sudskog ublažavanja. Posljedica je prijedlog za više donje granice ublažavanja ako je riječ o sudskom ublažavanju kazne kod težih i najtežih kaznenih djela, ali i izostanak mogućnosti izricanja novčane kazne ublažavanjem za ona kaznena djela gdje je predviđena samo kazna zatvora. Prema članku 57. stavku 2. točki a) KZ-a, moguće je novčanu kaznu izreći ublažavanjem ako je riječ o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora s posebnom najvećom mjerom od tri godine ili manje (bez obzira na posebnu najmanju mjeru). Prijedlog tu mogućnost eliminira.

Važno je naglasiti još jednu promjenu koja može biti voda na mlin onima koji tvrde da je glavna karakteristika Prijedloga pooštrenje propisane kaznenopravne represije. Riječ je o ograničenju u primjeni uvjetne osude, koje je vezano također uz ublažavanje. Prema članku 67. stavku 3. KZ-a, uvjetnu osudu moguće je izreći za kaznena djela za koja je propisana kazna do deset godina ako su primijenjene odredbe o ublažavanju kazne. Prijedlog tu odredbu mijenja na način da ispred riječi *ublažavanju* dodaje riječ **zakonskom**. To znači da je uvjetnu osudu za kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora do deset godina prema Prijedlogu moguće izreći samo ako je sud primijenio koji od razloga za zakonsko ublažavanje kazne. Sudskim ublažavanjem kazne, prema Prijedlogu (utvrđeno postojanje naročito izraženih olakotnih okolnosti), kod kaznenih djela gdje zakon predviđa posebni maksimum kazne zatvora deset godina, nije više moguće izreći uvjetnu osudu.

Prije prelaska na pregled promjena koje se odnose na ublažavanje kazne prema Prijedlogu valja navesti i statističke podatke o primjeni propisa o ublažavanju u Republici Hrvatskoj. Oni mogu biti od pomoći pri razmatranju ove problematike.

2. PODACI O UBLAŽAVANJU KAZNE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Podaci Državnog zavoda za statistiku⁴ pokazuju da primjena odredaba o ublažavanju kazne kroz duži niz godina bilježi pad. U tablici 1 za razdoblje od 1993. do 1997. godine podaci su o broju osuđenih osoba za svaku godinu, broj osuđenika kojima je kazna ublažena i postotak ublaženih kazni.

⁴ Na pomoći zahvaljujem gospođi Dubravki Rogić-Hadžalić, načelnici Odjela statistike pravosuđa. Obrada podataka, iskazivanje postotaka, izrada tablica i ostala analiza je autorova.

Tablica 1.

Ublažavanje kazne 1993. – 1997.

Godina	Osuđenih osoba	Kazna ublažena		% ublaženih
		Članak 42. i 43. OKZRH		
1993.	16.827	3.421		20,33
1994.	17.334	3.247		18,73
1995.	14.386	3.082		21,42
1996.	13.328	3.001		22,51
1997.	12.390	2.265		18,28
UKUPNO	74.265	15.016		20,21

Iz tablice se vidi prosjek ublaženih kazni za promatrano razdoblje koji govori da je svakom petom osuđeniku kazna ublažena. Vrijedi napomenuti da se svi podaci odnose na sva ublaženja, ona kojima je ublažavanjem izrečena kazna zatvora i ona kojima je izrečena novčana kazna.

Iz tablice 2 razvidni su broj osuđenika i ublaženja za razdoblje od 1998. do 2004. godine. Razdvajanje razdoblja je opravdano jer je 1998. godine stupilo na snagu novo hrvatsko kazneno zakonodavstvo.

Tablica 2.

Ublažavanje kazne 1998. – 2004.

Godina	Osuđenih osoba	Kazna ublažena		Ukupno ublaženo	% ublaženih
		Članak 57.	Članak 58/3.		
1998.	12.243	1.485	99	1.584	12,94
1999.	16.206	1.225	53	1.278	7,88
2000.	16.466	1.054	58	1.112	6,75
2001.	16.508	892	43	935	5,66
2002.	19.040	914	54	968	5,08
2003.	22.939	1.288	82	1.370	5,97
2004.	23.851	638	24	662	2,77
UKUPNO	127.253	7.496	413	7.909	6,21

Podaci za drugo razdoblje jasno govore da je primjena propisa o ublažavanju kazne znatno smanjena u drugom promatranom razdoblju. To smanjenje vidi se u grafikonu.

Grafikon 1.

Ublažene kazne u RH 1993. – 2004.

Jedno od temeljnih načela novog hrvatskog kaznenog zakonodavstva pri njegovu donošenju bilo je načelo redukcije represije. To može objasniti zamjetan pad postotka ublaženih kazni s prosječno 20,21% u prvom promatranom razdoblju na 6,21% u drugom promatranom razdoblju.

Nakon početnog smanjenja ublažavanja kazni od početka primjene novog KZ-a 1998. i 1999. godine, naredne četiri godine (2000. – 2003.) postotak ublaženih kazni ustalio se između 5% i 6%. Godina 2004. bilježi zamjetan pad ublaženja i ostaje vidjeti hoće li primjena promjena u Prijedlogu dovesti do daljnjeg pada primjena odredaba o ublažavanju kazne.

3. UBLAŽAVANJE KAZNE PREMA PRIJEDLOGU

Mogućnost blažeg kažnjavanja znači mogućnost suda izricanja kazne ispod posebno predviđenog zakonskog minimuma. Prijedlog predviđa tri takve mogućnosti: ublažavanje na prijedlog državnog odvjetnika uz suglasnost okrivljenika te zakonsko i sudsko ublažavanje kazne.

Prema Prijedlogu sud može izreći blažu kaznu od predviđene za pojedino kazneno djelo kada takvu mjeru kazne predloži državni odvjetnik i okrivljenik se s prijedlogom suglasi.

Zakonsko ublažavanje kazne znači mogućnost ublažavanja kazne kad to Zakon izričito propisuje (članak 57. stavak 1. prema Prijedlogu).

Sudsko ublažavanje kazne jest mogućnost ublažavanja kazne kad sud utvrdi da svrha kažnjavanja može biti postignuta i blažom kaznom od propisane, i to

s obzirom na postojanje naročito izraženih olakotnih okolnosti (članak 57. stavak 2. prema Prijedlogu).

Razlikovanje sudskog i zakonskog ublažavanja važno je jer Zakon predviđa različite granice ublažavanja ovisno o tome je li riječ o zakonskom ili o sudskom ublažavanju. Prije razmatranja granica ublažavanja potrebno je navesti koje su to situacije u kojima Zakon propisuje mogućnost blažeg kažnjavanja (zakonsko ublažavanje kazne). Prema Zakonu, sud smije ići ispod posebnog minimuma u dvije situacije:

- I. ako KZ predviđa oslobođenje od kazne (obvezno ili fakultativno),
- II. ako KZ izričito propisuje mogućnost blažeg kažnjavanja.

Kod fakultativnog oslobođenja od kazne sud nije vezan za posebno predviđeni minimum kazne⁵, a čak nije vezan ni za granice ublažavanja koje su određene zakonom u članku 57. (članak 58. stavak 3. KZ-a).

To znači da sud može izreći kaznu i izvan granica ublažavanja, odnosno čak i nižu kaznu od one koju je moguće izreći nakon primjene propisa o ublažavanju kazne.

I. Izricanje blaže kazne moguće je kad KZ predviđa mogućnost oslobođenja od kazne. Sud nije obvezan poštovati granice ublažavanja kazne ako je riječ o fakultativnom oslobođenju od kazne (članak 58. stavak 3. KZ-a). Iako granice ublažavanja stoga nisu od važnosti kad Zakon propisuje mogućnost oslobođenja od kazne, ipak može biti od koristi navesti koje su to situacije. To i zato što u dvije situacije Zakon predviđa obje osnove za ublažavanje kazne (mogućnost oslobođenja od kazne i zakonsko ublažavanje kazne). Situacije u kojima Zakon predviđa mogućnost oslobođenja od kazne su sljedeće:

⁵ Naravno, kod obveznog oslobođenja od kazne granice ublažavanja nisu važne jer tada nema ni izricanja kazne - sud **mora** počinitelja osloboditi od kazne. Obvezno oslobođenje od kazne predviđeno je u sljedećih šest situacija:

1. Počinjenje kaznenog djela u krajnjoj nuždi, a pritom je učinjeno zlo jednako onom koje je prijetilo (članak 30. stavak 2. KZ-a).

2. Pripadnik grupe koji, prije nego što je počinio određeno kazneno djelo, otkrije grupu ljudi organiziranu radi činjenja određenih kaznenih djela protiv Republike Hrvatske (članak 152. stavak 4. u svezi sa stavkom 1. KZ-a).

3. Pripadnik grupe koji, prije nego što je počinio određeno kazneno djelo, otkrije grupu ljudi organiziranu radi činjenja određenih kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (članak 187. stavak 4. u svezi sa stavkom 1. KZ-a).

4. Počinitelj kaznenog djela davanja mita u gospodarskom poslovanju koji je dao mito na zahtjev odgovorne osobe i prijavio djelo prije njegova otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno (članak 294.b stavak 3. KZ-a).

5. Član grupe ili zločinačke organizacije koji otkrije grupu ili zločinačku organizaciju prije nego što je u njezinu sastavu ili za nju počinio neko kazneno djelo oslobodit će se kazne (članak 333. stavak 5. KZ-a).

6. Počinitelj kaznenog djela davanja mita koji je dao mito na zahtjev odgovorne osobe i prijavio djelo prije njegova otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno (članak 348. stavak 3. KZ-a)

1. Prekoračenje granica nužne obrane, ako je do prekoračenja došlo zbog jake razdraženosti ili prepasti prouzročene napadom (članak 29. stavak 3. KZ-a).
2. Pokušaj neprikladnim sredstvom ili prema neprikladnom objektu (članak 33. stavak 3. KZ-a).
3. Dragovoljni odustanak od kažnjivog pokušaja (članak 34. stavak 1. KZ-a).
4. Sudionik koji dragovoljno spriječi počinjenje kaznenog djela (članak 36. stavak 4. KZ-a).
5. Poticanje kod neprikladnog pokušaja (članak 37. stavak 3. KZ-a).
6. Počinjenje kaznenog djela iz nehaja (članak 59. KZ-a), i to:
 - a) ako posljedice tog kaznenog djela tako teško pogađaju počinitelja da je kažnjavanje nepotrebno radi ostvarenja svrhe kažnjavanja ili
 - b) ako je počinitelj izravno nakon počinjenog kaznenog djela nastojao otkloniti ili umanjiti posljedice tog djela i ako je u cijelosti ili u većem opsegu nadoknadio štetu koja je prouzročena tim djelom.
7. Počinitelj otmice (članak 125. stavak 1. i 2. KZ-a) koji dragovoljno pusti na slobodu taoca prije nego što je ostvaren njegov zahtjev radi kojeg je počinio otmicu (članak 125. stavak 4. KZ-a).
8. Počinitelj određenih kaznenih djela protiv Republike Hrvatske koji otkrivanjem grupe spriječi počinjenje određenih kaznenih djela protiv Republike Hrvatske (članak 152. stavak 3. KZ-a).
9. Počinitelj pet od šest oblika kaznenog djela zlouporabe opojnih droga koji je dragovoljno bitno pridonio otkrivanju djela (članak 173. stavak 8. KZ-a).
10. Počinitelj određenih kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom koji pravodobnim otkrivanjem grupe spriječi počinjenje određenih kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (članak 187. stavak 3. KZ-a).
11. Retorzija (uzvratanje) uvrede (članak 199. stavak 3. KZ-a).
12. Počinitelj oduzimanja djeteta ili maloljetne osobe koji dragovoljno preda dijete ili maloljetnu osobu (članak 210. stavak 3. KZ-a).
13. Počinitelj krađe ako ukradenu stvar vrati prije nego je saznao da je otkriven (članak 216. stavak 4. KZ-a).
14. Počinitelj zlouprabe osiguranja ako odustane od zahtjeva za isplatu štete prije nego je saznao da je otkriven (članak 225. stavak 5. KZ-a).
15. Počinitelj prikrivanja protuzakonito dobivenog novca koji dragovoljno pridonese otkrivanju kaznenog djela (članak 279. stavak 7. KZ-a).
16. Počinitelj osnovnog oblika davanja lažnog iskaza ako dragovoljno opozove svoj iskaz prije donošenja konačne odluke (članak 303. stavak 4. KZ-a).
17. Počinitelj pobune osoba kojima je oduzeta sloboda ako na poziv službene osobe odustane od okupljanja (članak 306. stavak 3. KZ-a).
18. Počinitelj sprječavanja službene osobe u obavljanju službene dužnosti ako je bio izazvan protuzakonitim, bezobzirnim ili grubim postupanjem službene osobe ili osobe koja joj ovlašteno pomaže (članak 317. stavak 4. KZ-a).

19. Počinitelj napada na službenu osobu koji je bio izazvan protuzakonitim, bezobzirnim ili grubim postupanjem službene osobe ili osobe koja joj ovlašteno pomaže (članak 318. stavak 4. KZ-a).
20. Počinitelj određenih oblika kaznenih djela protiv oružanih snaga Republike Hrvatske ako je bio izazvan protuzakonitim ili grubim postupanjem vojne osobe⁶ (članak 358. KZ-a).
21. Počinitelj triju (od četiriju) oblika kaznenog djela neodazivanja pozivu i izbjegavanja vojne službe⁷ (članak 364. stavak 5. KZ-a).

II. Zakon, dakle, predviđa ukupno 27 situacija u kojima je moguće ublažavanje kazne, koje je izričito određeno u Zakonu.⁸ Mogućnost blažeg kažnjavanja postoji kad odredbe u općem dijelu KZ-a ili kod pojedinog kaznenog djela imaju izričaj *može se blaže kazniti*. Kazneni zakon predviđa mogućnost blažeg kažnjavanja u sljedećim situacijama:

1. Članak 25. stavak 3. – Počinitelj koji kazneno djelo počini nečinjenjem može biti blaže kažnjen ako je riječ o počinjenju kaznenog djela koje može biti počinjeno činjenjem. No, ako je riječ o kaznenom djelu koje može biti počinjeno samo nečinjenjem, onda fakultativna mogućnost ublažavanja kazne ne smije biti primijenjena.
2. Članak 29. stavak 3. – Ako je riječ o prekoračenju granica nužne obrane.
3. Članak 33. stavak 2. – Ako je riječ o pokušaju počinjenja kaznenog djela.
4. Članak 38. stavak 1. – Ako je riječ o pomaganju u počinjenju kaznenog djela.
5. Članak 42. – Ako je počinitelj u vrijeme počinjenja kaznenog djela bio smanjeno ubrojav u **znatnoj mjeri**⁹.
6. Članak 46. stavak 2. – Kod otklonjive zablude o protupravnosti djela.
7. Članak 299. stavak 4. – Ako je riječ o počinjenju kaznenog djela neprijavlivanja pripremanja kaznenog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora, a počinitelj je s osobom koja priprema takvo djelo u braku ili živi

⁶ Riječ je o ovim kaznenim djelima: neizvršavanje i odbijanje izvršavanja zapovijedi (članak 352.), protivljenje nadređenom (članak 354.), protivljenje stražaru, straži, ophodnji, službujućoj ili drugoj vojnoj osobi u sličnoj službi (članak 355.), prisila prema vojnoj osobi u obavljanju službene dužnosti (članak 356.) i napad na vojnu osobu u obavljanju službene dužnosti (članak 357.). Ovdje je predviđena mogućnost ublažavanja kazne i mogućnost oslobođenja od kazne.

⁷ Ovdje je predviđena mogućnost ublažavanja kazne i mogućnost oslobođenja od kazne.

⁸ Šest situacija gdje je predviđena samo mogućnost ublažavanja kazne, dvije situacije gdje je predviđena mogućnost ublažavanja kazne i mogućnost oslobođenja od kazne i devetnaest situacija gdje je predviđena samo mogućnost oslobođenja od kazne (kod počinjenja kaznenog djela iz nehaja Zakon predviđa dvije mogućnosti).

⁹ Valja upozoriti na izmjenu koju donosi Prijedlog. Naime, ublažavanje je moguće samo ako je riječ o smanjenoj ubrojivosti u *znatnoj mjeri*. Ublažavanje stoga nije moguće kod "obične" smanjene ubrojivosti. Na taj je način stupnjevanje smanjene ubrojivosti kojim se vještaci psihijatri koriste u nalazima i mišljenjima i koje sudovi u praksi i prihvaćaju "ušlo" i u Prijedlog.

u izvanbračnoj zajednici ili joj je ta osoba rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik.

8. Članak 358. – Ako je počinitelj određenih kaznenih djela protiv oružanih snaga bio izazvan protuzakonitim ili grubim postupanjem vojne osobe.¹⁰
9. Članak 364. stavak 5. – Počinitelj triju (od četiriju) oblika kaznenog djela neodazivanja pozivu i izbjegavanja vojne službe.
10. Članak 367. stavak 6. – Počinitelj triju (od pet) oblika kaznenog djela samovoljnog udaljenja i bijega iz vojne postrojbe ili službe.

Iz tog nabrojavanja razvidno je da fakultativna mogućnost blažeg kažnjavanja postoji u šest situacija koje su predviđene u općem dijelu KZ-a te u četiri situacije koje su predviđene u posebnom dijelu KZ-a (kod točno određenih kaznenih djela). Pored navedenog, već je naznačeno da Prijedlog donosi i treću mogućnost ublažavanja kazne. Blažu kaznu moguće je izreći i kad je u granicama zakonskog ublažavanja kazne predloži državni odvjetnik, a s njom se okrivljenik suglasi (sporazumna blaža kazna). Ta je odredba osnova za proširenje oblika stranačkog sporazumijevanja u kaznenom postupku.¹¹

Uz zakonsko ublažavanje kazne, prema sudskom ublažavanju kazne sud smije ublažiti kaznu kod svakog kaznenog djela ako utvrdi da se s obzirom na postojanje naročito izraženih olakotnih okolnosti svrha kažnjavanja može postići i blažom kaznom od propisane. Za sudsko ublažavanje potrebno je stoga utvrditi postojanje naročito izraženih olakotnih okolnosti (tzv. ublažajne okolnosti) zbog kojih svrha kažnjavanja može biti postignuta i blažom kaznom od propisane.

Razlikovanje na zakonsko i sudsko ublažavanje kazne postoji i u KZ-u (članak 57. stavak 1.), ali bez navođenja takvog nazivlja. Prijedlog (članak 6.) donosi odredbu koja izričito razlikuje te dvije vrste ublažavanja kazne jer u promjeni članka 57. prva dva stavka glase:

(1) Zakonom propisana kazna za određeno kazneno djelo može se ublažiti kad to zakon izričito propisuje (zakonsko ublažavanje kazne).

(2) Zakonom propisana kazna za određeno kazneno djelo iznimno može se ublažiti i kad sud utvrdi da se s obzirom na postojanje naročito izraženih olakotnih okolnosti svrha kažnjavanja može postići i blažom kaznom od propisane (sudsko ublažavanje kazne).¹²

¹⁰ Vidi bilješku 6.

¹¹ Za sada postoje tri oblika stranačkog sporazuma:

1. Postupak oko izdavanja kaznenog naloga (članak 446. – 450. ZKP-a).
2. Suglasnost okrivljenika s vrstom i mjerom sankcije predložene u optužnom prijedlogu (članak 442. stavak 5. ZKP-a).
3. Sporazumna presuda (članak 190.a ZKP-a).

Detaljnije razmatranja ove problematike nadilazi potrebe ovog rada.

¹² Članak 57. stavak 1. KZ-a glasi: *Zakonom propisana kazna za određeno kazneno djelo može se ublažiti kad to zakon izričito propisuje ili kad sud smatra da se s obzirom na postojanje posebno izraženih olakotnih okolnosti svrha kažnjavanja može postići i blažom kaznom od propisane.* U stavku 2. predviđene su granice ublažavanja.

Za sudsko ublažavanje kazne Prijedlog predviđa više donje granice ublažavanja nego što su donje granice za zakonsko ublažavanje kazne. Strateški je cilj Prijedloga uspješnije usuglašavanje propisane i primjenjivane kaznenopravne represije prema počiniteljima kaznenih djela, posebno kad je riječ o najtežim kaznenim djelima. Prijedlog jasno ide za pooštrenjem primijenjene represije, a više donje granice kod sudskog ublažavanja kazne samo su jedan od načina ostvarenja tog strateškog cilja.¹³ Razlikovanje granica sudskog i zakonskog ublažavanje kazne ima praktične posljedice u tome što sud(ac) mora voditi računa o tome koji način ublažavanja primjenjuje. Primjerice, nije više ista donja moguća granica kazne kod ubojstva, ovisno o tome radi li se o ublažavanju ako je riječ o pokušaju (minimum prema Prijedlogu je kazna zatvora u trajanju dvije godine) ili pak o ublažavanju zato što je sud utvrdio posebno izražene olakotne okolnosti (minimum prema Prijedlogu je tri godine kazne zatvora). Kod primjene ublažavanja razlika između sudskog i zakonskog ublažavanja mora biti vidljiva i u izreci presude jer sud(ac) mora navesti na temelju koje je odredbe izvršeno ublažavanje (stavak 1. prema Prijedlogu za zakonsko odnosno stavak 2. za sudsko ublažavanje kazne). Dosljedno tome, obrazloženje presude također treba sadržavati razloge primjene određene vrste ublažavanja. Pogrešna primjena odredaba o ublažavanju može biti povreda zakona (članak 368. točka 4. ZKP-a), a izostanak valjanog obrazloženja može biti pogreška u sastavljanju presude (članak 367. stavak 1. točka 11. ZKP-a).

¹³ Str. 9 i 10 Prijedloga. Naravno, Prijedlog navodi i ostale oblike i načine (taktičke elemente) za ostvarenje naznačene strategije. To su:

1. Za teža kaznena djela počinjena u stjecađu, ako za njih nije propisana kazna dugotrajnog zatvora, umjesto dosadašnje najveće mjere kazne zatvora od petnaest godina omogućuje se izricanje jedinstvene kazne zatvora u trajanju do dvadeset godina. To praktično znači mogućnost izricanja jedinstvene kazne zatvora u trajanju npr. 17 godina.

2. Najteža kazna (dugotrajni zatvor), prema Prijedlogu, mogla bi biti izrečena počinitelju koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio 18 godina života (a ne 21 kao što je to prema KZ-u).

3. Ograničenje zakonskog ublažavanja samo na počinitelje koji su u vrijeme počinjenja kaznenog djela bili smanjeno ubrojivi u *znatnoj mjeri*.

4. Ograničenje u primjeni uvjetne osude za teža kaznena djela. Za kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora do deset godina, uvjetna osuda mogla bi se izreći samo ako su primijenjene odredbe o zakonskom ublažavanju kazne (ne više i ako je riječ o sudskom ublažavanju kazne).

5. Pooštrenje represije za pojedina kaznena djela, i to uglavnom određivanjem povećanjem minimuma propisanih kazni (ukupno pooštrenje kod 94 kaznena djela, što iznosi 13,24% svih kaznenih okvira - njih 710).

6. Produljenje maksimalnog trajanja određenih sigurnosnih mjera (obvezno psihijatrijsko liječenje s tri na pet godina, zabrana obavljanja zvanja djelatnosti i dužnosti s pet na deset godina i zabrana upravljanja motornim vozilom s pet godina na mjeru koja može trajati zauvijek).

7. Produljenje rokova zastare kaznenog progona i izvršenja kazni za najlakša kaznena djela (za koja je posebni maksimum kazna zatvora u trajanju do jedne godine).

Granice ublažavanja prema tekstu Prijedlogu su ove:

a) ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora s posebnom najvećom mjerom od tri godine i manje, bez obzira na posebnu najmanju mjeru, i ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora s posebnom najvećom mjerom od pet godina, a kao najmanja mjera kazne propisana je kazna zatvora manja od jedne godine, zakonskim i sudskim ublažavanjem kazna se može ublažiti do najmanje zakonske mjere kazne zatvora,

b) ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora s posebnom najvećom mjerom od pet godina ili više, a kao najmanja mjera jedna godina, zakonskim i sudskim ublažavanjem kazna se može ublažiti do najmanje šest mjeseci zatvora,

c) ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora najmanje tri godine, zakonskim ublažavanjem kazna se može ublažiti do najmanje jedne godine, a sudskim ublažavanjem do dvije godine zatvora,

d) ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora najmanje pet godina, zakonskim ublažavanjem kazna se može ublažiti do najmanje dvije godine, a sudskim ublažavanjem do tri godine zatvora,

e) ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora najmanje deset godina, zakonskim ublažavanjem kazna se može ublažiti do najmanje tri godine, a sudskim ublažavanjem do pet godina zatvora.

Iz teksta je razvidno da Prijedlog nema razlike između granica sudskog i zakonskog ublažavanja za situacije navedene pod a) i b). Razlike postoje u ostalim situacijama c) – e), i vidi se da su donje granice ublažavanja za sudsko ublažavanje više od donjih granica za zakonsko ublažavanje kazne.

Točka a) Prema Prijedlogu u točki a) donja granica zakonskog i sudskog ublažavanje je najmanja zakonska mjera kazne zatvora (kazna zatvora u trajanju 30 dana). Važno je upozoriti da prema Prijedlogu ublažavanjem više ne smije biti izrečena novčana kazna.¹⁴ Drugim riječima, u svim kaznenim djelima gdje je predviđena samo kazna zatvora u određenom rasponu (bez alternativno predviđene novčane kazne), npr. kazna zatvora u trajanju od tri mjeseca do tri godine (prema Prijedlogu primjerice krađa – članak 216. stavak 1., i prijevarena – članak 224. stavak 1. i 2.), sud(ac) ne smije izreći novčanu kaznu jer Prijedlog u navedenoj točki a) tu mogućnost ukida.

U KZ-u i u Prijedlogu novčana kazna predviđena je alternativno s kaznom zatvora za ona kaznena djela gdje je posebnim maksimum predviđeno najviše tri godine kazne zatvora.¹⁵ Novčana kazna u KZ-u nikad nije predviđena alter-

¹⁴ Naravno, ako je novčana kazna predviđena za određeno kazneno djelo, smije biti izrečena. U takvoj situaciji ublažavanje i ne mora/treba biti primijenjeno.

¹⁵ Tako je novčana kazna predviđena alternativno s kaznom zatvora u trajanju tri mjeseca (npr. povreda mira pokojnika - članak 134. stavak 1., uvreda – članak 199. stavak 1.), s kaznom zatvora u trajanju šest mjeseci (npr. prijetnja - članak 129. stavak 1.), s kaznom zatvora u trajanju

nativno s posebnim maksimumom kazne zatvora u trajanju pet godina ili većom.¹⁶ Valja zaključiti da je novčanu kaznu prema Prijedlogu kao glavnu kaznu moguće izreći samo ako je izričito propisana za pojedino kazneno djelo. Ni primjenom propisa o ublažavanju prema Prijedlogu nije moguće izreći novčanu kaznu za kaznena djela koja imaju propisani samo raspon kazne zatvora.

Granice ublažavanja točke a) odnose se na kaznena djela gdje je:

- posebno predviđeni maksimum tri godine i manje (bez obzira na to koji je posebno predviđeni minimum). Ovdje ulaze i prema Prijedlogu npr.: osnovni oblici teške tjelesne ozljede (članak 99. stavak 1.), krađe (članak 216. stavak 1.), prijevare (članak 224. stavak 1. i 2.), nehajni osnovni oblik izazivanja prometne nesreće (članak 272. stavak 2.), osnovni oblik krivotvorenja isprave (članak 311. stavak 1.), nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari (članak 335. stavak 1.), davanje mita (članak 348. stavak 1.) itd.
- posebno predviđeni maksimum pet godina, a posebno predviđeni minimum kazne zatvora manje od jedne godine. Ovdje su ona kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora u trajanju od tri mjeseca do pet godina ili od šest mjeseci do pet godina. U ovu bi skupinu, prema Prijedlogu, ušlo nasilničko ponašanje u obitelji (članak 215.a), onečišćenje okoliša (članak 250. stavci 1. i 2.), kvalificirani oblik nepružanja pomoći osobi koja je teško tjelesno ozlijeđena u prometnoj nesreći (članak 273. stavak 2.) i krivotvorenja isprave (članak 311. stavak 2.), oba oblika krivotvorenja službene isprave (članak 312. stavci 1. i 2.) i ovjeravanja neistinitog sadržaja (članak 315. stavci 1. i 2.) te kvalificirani oblik prisile (članak 128. stavak 2.), osnovni oblik protu-pravne naplate (članak 330. stavak 1.), oblik bludnih radnji (članak 193. stavak 2.), teška krađa (članak 217. stavci 1. i 2.) itd.

Točka b) Granice točke b) odnose se na kaznena djela gdje je kao posebni minimum propisana kazna zatvora u trajanju jedne godine, a kao posebni maksimum kazna zatvora u trajanju pet godina ili više. Po toj točki kazna zatvora može biti ublažena do najmanje šest mjeseci zatvora i po zakonskom i po sudskom ublažavanju. U ovu skupinu ulaze kaznena djela gdje je predviđena kazna zatvora:

jedne godine (npr. tjelesna ozljeda - članak 98.), s kaznom zatvora u trajanju dvije godine (npr. jedan oblik nedozvoljenog presađivanja dijelova ljudskog tijela - članak 242. stavak 6., kvalificirani oblik pustošenja šuma - članak 261. stavak 2.) i s kaznom zatvora u trajanju tri godine (npr. računalno krivotvorenje - članak 223.a).

¹⁶ Alterantivno predviđena novčana kazna i kazna zatvora u trajanju do pet godina postoji u sporednom kaznenom zakonodavstvu (članak 75. i 76. Zakona o deviznom poslovanju - NN 96/03; članak 25. Zakona o istražnim povjerenstvima - NN 24/96; članak 628. stavak 2. Zakona o trgovačkim društvima - NN 111/93, 34/99, 52/00 i 118/03 i članak 154. stavak 3. Zakona o tržištu vrijednosnih papira - NN 84/02).

- od jedne do pet godina. Prema Prijedlogu to je osnovni oblik otmice (članak 125. stavak 1.), kvalificirani oblik spolnog odnošaja zlouporabom položaja (članak 191. stavak 2.), zapuštanja ili zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe (članak 213. stavak 3.), teškog djela protiv zdravlja ljudi (članak 249. stavak 3), nesavjesnog gospodarskog poslovanja (članak 291. stavak 2.), jedan oblik zlouporabe položaja i ovlasti (članak 337. stavak 3.). Ovdje ulaze i neka kaznena djela za koja nisu predložene promjene kazni, npr.: iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju (članak 196. stavak 1.), kvalificirani oblik nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari (članak 335. stavak 2.) itd.
- od jedne do osam godina. Prema Prijedlogu to su: kvalificirani oblik teške tjelesne ozljede (članak 99. stavak 2.), osnovni oblik primanja mita u gospodarskom poslovanju (članak 294.a stavak 1.) i primanja mita (članak 348. stavak 1.). U ovu skupinu ulaze i neka djela za koja nije predviđena promjena kazni, npr.: čedomorstvo (članak 93.), usmrćenje na zahtjev (članak 94.), kvalificirani oblik teške krađe (članak 217. stavak 4.) itd.
- od jedne do deset godina. Prema Prijedlogu to je jedan oblik sudjelovanja u grupi koja počini kazneno djelo (članak 336. stavak 2.). Od kaznenih djela za koja nije predviđena promjena kazni, ovdje ulaze npr.: teška tjelesna ozljeda sa smrtnom posljedicom (članak 99. stavak 3.), osnovni oblik razbojništva (članak 218. stavak 1.) i razbojničke krađe (članak 219. stavak 1.), kvalificirani oblici iznude (članak 234. stavak 2.), ucjene (članak 235. stavak 2.), zlouporabe položaja i ovlasti (članak 337. stavak 4.), prijevare u službi (članak 344. stavak 3.), pronevjere (članak 345. stavak 4.) itd.
- od jedne do dvanaest godina. Ovako predviđenu kaznu ima samo kazneno djelo iz članka 173. stavka 2. KZ-a.¹⁷

Točka c) Donja granica sudskog ublažavanja kazne prema točki c) Prijedloga jest kazna zatvora najmanje dvije godine, a donja granica zakonskog ublažavanja je jedna godina zatvora. Ova točka odnosi se na sva ona kaznena djela gdje je propisana kazna zatvora u trajanju najmanje tri godine, i to prema Prijedlogu;

- ubojstvo na mah (članak 92.), otmica kvalificirana smrću otete osobe (članak 125. stavak 3.), otmica zrakoplova ili broda (članak 179. stavak 1.), morsko i zračno razbojstvo (članak 180. stavak 1.) i teška kaznena djela protiv opće sigurnosti (članak 271. stavak 2.).
- Tako predviđena kazna postoji i kod kaznenih djela koja nisu obuhvaćena Prijedlogom, primjerice: protupravno oduzimanje slobode kvalificirano smrću osobe kojoj je sloboda protupravno oduzeta (članak 124. stavak 4.), oružana pobuna (članak 142.), međunarodna prostitucija (članak 178. stavak

¹⁷ Članak 125. stavak 3. KZ-a također ima ovako predviđenu kaznu, ali prema Prijedlogu kazna bi trebala biti promijenjena na kaznu zatvora u trajanju najmanje tri godine.

3.), tri kvalificirana oblika silovanja (članak 188. stavci 2., 3. i 4.), kvalificirani oblik spolnog odnošaja s nemoćnom osobom (članak 189. stavak 4.) itd.

Granice ublažavanja prema točki c) Prijedloga dolaze u obzir i za kvalificirani oblik kaznenog djela zlouporabe opojnih droga (članak 173. stavak 3.) jer jednostavno nema druge točke po kojoj kazna iz tog članka smije biti ublažena. Za to kazneno djelo predviđena je kazna zatvora najmanje tri godine ili kazna dugotrajnog zatvora. To je jedino kazneno djelo u KZ-u s tako predviđenom kaznom. Postoji više djela koja kaznu dugotrajnog zatvora imaju alternativno predviđenu s posebnim minimumom pet ili deset godina zatvora, ali samo je jedno kazneno djelo gdje se kazna dugotrajnog zatvora alternativno predviđa s posebnim minimumom tri godine zatvora. Prijedlog, a ni KZ, ne predviđaju ograničenje ublažavanja ako je za kazneno djelo predviđena dugotrajna kazna zatvora. Drugim riječima, kaznu je moguće ublažiti i kad je predviđena kazna dugotrajnog zatvora, a granice ublažavanja ovise o posebno predviđenom minimumu (prema Prijedlogu pak granice ovise o tome je li riječ o zakonskom ili o sudskom ublažavanju). Zato je kazneno djelo iz članka 173. stavka 3. djelo za koje je prema Prijedlogu moguće izreći u nas kaznu zatvora u najvećem rasponu: od jedne (ako je riječ o zakonskom ublažavanju kazne) odnosno dvije godine zatvora (ako je riječ o sudskom ublažavanju kazne) do petnaest godina zatvora odnosno sve do dugotrajnog zatvora (od dvadeset do četrdeset godina zatvora).

Točka d) Ova točka odnosi se na sva kaznena djela gdje je propisana kazna zatvora najmanje pet godina. Donja granica ublažavanja je kazna zatvora u trajanju dvije godine ako je riječ o zakonskom ublažavanju odnosno tri godine ako je riječ o sudskom ublažavanju.

- Pod ovu točku prema Prijedlogu ulaze sljedeća kaznena djela: otmica najviših državnih dužnosnika (članak 139.), protudržavni terorizam (članak 141.), diverzija (članak 143.) i osnovni oblik međunarodnog terorizma (članak 169. stavak 1.).
- Ovdje ulaze i kaznena djela koja nisu obuhvaćena Prijedlogom, primjerice: ubojstvo (članak 90.), veleizdaja (članak 135.), zločin protiv čovječnosti (članak 157.a), ratni zločin protiv civilnog pučanstva (članak 158.), dva kvalificirana oblika trgovanja ljudima i ropstva (članak 175. stavci 1. i 2.), silovanja (članak 188. stavci 5. i 6.) i spolnog odnošaja s djetetom (članak 192. stavci 4. i 5.) itd.

Točka e) Donja granica za sudsko ublažavanje po ovoj točki je kazna zatvora u trajanju pet godina, a za zakonsko ublažavanje donja granica je tri godine. Ova točka predviđa ublažavanje za sva kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora najmanje deset godina.

- Prema Prijedlogu u ovu točku ulaze sljedeća kaznena djela: teško ubojstvo (članak 91.) i kvalificirani oblik međunarodnog terorizma (članak 169. stavak 4.).

- Ublažavanje po ovoj točki moguće je i kod kaznenih djela koja nisu obuhvaćena Prijedlogom: ubojstvo najviših državnih dužnosnika (članak 138.), genocid (članak 156.), agresivni rat (članak 157. stavci 1., 2. i 3.), kvalificirani oblik uzimanja talaca (članak 171. stavak 2.), otmica zrakoplova ili broda (članak 179. stavak 2.), morsko i zračno razbojstvo (članak 180. stavak 2.) i napad na vojnu osobu u obavljanju službene dužnosti (članak 357. stavak 4.).

4. ZAKLJUČAK

Osnovne su naznake promjene režima ublažavanja ove:

- razlikovanje na zakonsko i sudsko ublažavanje kazne,
- uvođenje tzv. sporazumne blaže kazne (prema granicama za zakonsko ublažavanje),
- viša donja granica sudskog ublažavanja za teža i najteža kaznena djela,
- ograničenje zakonskog ublažavanja samo na počinitelje koji su *tempore criminis* bili smanjeno ubrojivi u znatnoj mjeri,
- nemogućnost izricanja novčane kazne kao glavne kazne za kaznena djela za koja je predviđena samo kazna zatvora i
- (ograničenje) mogućnost primjene uvjetne osude za kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora u trajanju do deset godina samo ako je kazna ublažena zakonskim ublažavanjem.

Praktične posljedice takve taktike Prijedloga mogle bi biti: manji broj izrečenih novčanih kazni i uvjetnih osuda, brže okončanje kaznenog postupka (sporazumna blaža kazna), veća pozornost kod primjene propisa o ublažavanju uz potrebu jasnog i opširnijeg obrazloženja izrečene kazne te kazne zatvora izrečene u nominalno dužem trajanju (strože kazne). Ovo potonje osobito ako se ima na umu pooštrenje represije u Prijedlogu za pojedina kaznena djela (povišenje posebnih minimuma propisanih kazni). Odgovor na pitanje hoće li promjene dovesti i do daljnjeg smanjenja ublažavanja kazni (na manje od 2,72%) ulazio bi već u sferu nagađanja. Također je teško predvidjeti hoće li strateško opredjeljenje Prijedloga biti i ostvareno ili će primjenjivana kaznenopravna represija ostati u donjoj polovini predviđenog.

Za nekoliko godina podaci bi, statistički gledano, mogli pokazati izricanje kazni i dalje u donjoj polovici zakonom predviđenog raspona. Nominalno gledano, kazne će biti strože jednostavno zato jer će zakon tako nalagati. Primjerice, prema KZ-u za kazneno djelo ubojstva na mah najmanja moguća kazna je kazna zatvora u trajanju 30 dana, a prema Prijedlogu je to kazna zatvora u trajanju jedne godine. Za kazneno djelo ubojstva prema KZ-u najmanja je mjera kazne zatvora jedna godina, a prema Prijedlogu to je kazna zatvora u trajanju

dvije godine. Za teško ubojstvo prema KZ-u najmanja je kazna zatvora jedna godina, a prema Prijedlogu su to tri godine. "Samo" jedna godina zatvora bit će, dakle, prema Prijedlogu zamijenjena sa tri godine zatvora. Hoće li i to biti "samo", trebalo bi ovisiti o stručnoj, objektivnoj i znanstvenoj analizi svake pojedine situacije na temelju svega onog što je utvrđeno u sudskom postupku, a ne na temelju dojma koji vrlo često uzima manje dijelove utvrđenog, pa čak i ono što uopće u postupku nije utvrđeno, dok je taj dojam ponekad tek izraz dnevno potrebnih težnja za dokazivanjem navodne *blagosti i/ili neučinkovitosti pravosuđa*.

Pogreške u suđenju, a time i pogreške u izricanju kazni nisu nemoguće. Svaka presuda akt je primjene zakona i prava, a ne nikakvo provođenje *kaznene politike sudova*, jer sudovi ne provode nikakvu politiku, pa ni onu kaznenu. Svaka presuda podložna je kontroli višeg suda i prođe li tu kontrolu i postane li pravomoćna, valja zaključiti da je presuda (kazna) upravo onakva kakva prema zakonu i treba/mora biti. Suprotno "dokazivanje" moguće je u postupku izvanrednih pravnih lijekova, u određenim situacijama i pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske ili pak u stručnim i znanstvenim analizama koje često ostanu izvan domašaja šire javnosti. Medijsko "analiziranje" koje ponekad zna biti neprimjereno, neobjektivno, pa i podložno dnevno-političkim potrebama, šteti sudovima, ali još više šteti i svim ljudima jer pridonosi iskrivljenoj slici (pravosudnog) sustava u cjelini. Ne treba biti Nostradamus da bi se predvidjelo da će "čudnih" i pogrešnih presuda i kazni biti i u budućnosti. Legitimnost analiziranja i kriziranja takvih presude je neupitna. Pitanje je samo je li kritika objektivna. I kako je javnosti predstavljena!

Summary

MITIGATION OF PUNISHMENT PURSUANT TO THE PROPOSAL OF THE ACT ON THE AMENDMENTS TO THE CRIMINAL CODE OF 2005

In this paper, the author discusses the amendments to the provisions on the mitigation of punishment pursuant to the Proposal of the Act on the Amendments to the Criminal Code, which introduces a different system of mitigation of punishment. The author first presents the current application of regulations on the mitigation of punishment, and then gives an overview of the amendments introduced in the Proposal, and indicates the possible consequences of these amendments when they are applied in court.

The main features of the amendments to the regime of mitigation contained in the Proposal are as follows:

- a difference is made between the legislative and judicial mitigation of punishment
- the so-called bargained mitigated punishment (approaching legislative mitigation) has been introduced
- the bottom limit of judicial mitigation for serious and the most serious criminal offences has been raised

- the legislative mitigation has been restricted only to perpetrators who, at the time of committing the criminal offence, had a significantly reduced mental capacity
- the possibility of imposing a fine as the main punishment for criminal offences for which solely a prison sentence is foreseen has been removed, and
- the possibility of applying a suspended sentence for criminal offences for which a prison sentence in the duration of up to ten years is foreseen has been restricted solely to a punishment mitigated through legislative means.

Such a Proposal could have the following practical consequences: a smaller number of imposed fines and suspended sentences, the faster completion of criminal proceedings (bargained mitigated punishment), greater attention in applying the regulations on mitigation by using a clear and more extensive statement of reasons for the imposed punishment, as well as a prison sentence rendered for a nominally longer duration (stricter punishment). The latter is applied in particular if the stricter repression imposed for individual criminal offences contained in the Proposal (raising the special minimums of prescribed sanctions) is considered. An attempt to answer the question of whether these amendments will also lead to the further reduction of mitigated sanctions (to a level lower than 2.72%) is a matter of guesswork. It is equally difficult to foresee whether the strategic policy of the Proposal will be realised, or if the applied criminal-law repression will remain within the lower half of what has been foreseen.

In a few years, statistical data might show that the imposition of punishment still remains within the bottom half of the range foreseen by the law. However, nominally speaking, sanctions will become stricter for the simple reason that the law will order so. For example, according to the applicable regulation of the Criminal Code, the lowest possible punishment for the criminal offence of manslaughter is imprisonment for 30 days, while pursuant to the Proposal the lowest punishment is imprisonment for one year. For the criminal offence of murder, pursuant to the Criminal Code, the lowest measure is imprisonment for one year, while pursuant to the Proposal this is imprisonment for two years. Pursuant to the Criminal Code, the lowest punishment for aggravated murder is imprisonment for one year, and pursuant to the Proposal, it is three years. "Only" one year in prison will, therefore, according to the Proposal, be replaced with three years' imprisonment. Whether this will also be regarded as "only" should depend on the expert, objective and scientific analysis of each individual situation based on all that has been established during the court proceedings, and not based on an impression which very often relies on smaller parts of what has been established, and even what has not at all been established, in the proceedings. This impression sometimes represents only the expression of the ever-present tendency of proving the alleged *leniency* and/or *inefficiency of the judiciary*.

The author points out that mistakes in adjudication, and consequently also mistakes in imposing sanctions, are not impossible. Each judgement is an act of applying the law and legislation, and not the implementation of the punitive policy of the courts, because courts do not implement any policy, let alone a punitive one. Every judgement is liable to the control of a higher court, and if it passes through that control and becomes legally valid, it should be concluded that the judgement (punishment) is precisely as it should be according to the law. In particular situations, it is possible to "prove" the opposite in proceedings following extraordinary legal remedies before the Constitutional Court of the Republic of Croatia, or in professional and scientific analyses which often remain out of reach of the general public. The "analysis" of some cases by the media, which may sometimes be inappropriate, non objective, and even subject to daily political needs, harms courts, but even more harms all the people, because it contributes to a distorted image of the (judicial) system as a whole.